

Ірина Склокіна

ГВІДО ГАУСМАНН: “Я ВІДДАЮ ПЕРЕВАГУ ТОМУ, АБИ ДИВИТИСЯ В МАЙБУТНЄ...”

Гвідо Гаусманн (Guido Hausmann) – історик, професор Університету Людвіга-Максиміліана у Мюнхені, автор монографій “Волга-матінка. Річка як місце пам’яті від XVI до початку XX ст.” (Mütterchen Wolga. Ein Fluss als Erinnerungsort vom 16. bis zum frühen 20. Jahrhundert. Frankfurt a. M. 2009) та “Університет і міське господарство в Одесі, 1865–1917. Соціальна та національна самоорганізація на периферії Російської імперії” (Universität und städtische Gesellschaft in Odessa, 1865–1917. Soziale und nationale Selbstorganisation an der Peripherie des Zarenreiches. Stuttgart 1998).

— Розкажіть про Ваш шлях до українських студій.

— У (Західній) Німеччині для мого покоління польські чи російські студії відкривали шлях в україністику. Дві країни та їхні історії були та й досі вважаються найважливішими в нашому полі, на що вплинули політичні причини та наукові традиції. Менше з тим, я зіткнувся з українськими студіями доволі рано, наприкінці 1980-х рр., коли почав писати мою дисертацію. Це відбулося з двох причин: по-перше, через мого наукового керівника Андреаса Капелера, який цікавився національним питанням в Російській імперії та, зокрема, українською історією, по-друге, тема моєї дисертації (Новоросійський університет та зростання громадянського суспільства в Одесі, 1865–1917 рр.) була тісно пов’язана з українською історією, і я мав змогу жити та працювати в Одесі більш ніж рік у 1989–1990. Хоча Одеса була маргінальним предметом досліджень в україністиці, а історія міста також відкриває шляхи до русистики, досліджень євреїв, німців, греків та інших народів, я все ж обрав значно довший шлях в україністику. Це забиало багато часу, оскільки українська політика в 1990-х рр. була дуже повільною для мене, без чіткої спрямованості, часто попросту нудною та важкою до зрозуміння.

— Поговоримо зараз про Ваші актуальні наукові зацікавлення. Наскільки я знаю, зараз Ви працюєте відразу над кількома проектами, пов’язаними з українською історією, й один з них присвячений вивченню політичної географії Східної Європи. Розкажіть, будь ласка, про це дослідження.

— Певний час тому я ознайомився з біографією важливого українського дослідника політичної географії Степана Рудницького. Тоді я досліджував традиції регіоналістики, чи то краєзнавства, в Україні (я взагалі прихильник (досліджень) локальних історій). Через біографію цього вченого я зміг у багатьох відношеннях по-іншому подивитися на українську історію: по-перше, його наукова біографія поєднує Західну Україну (підавстрійську) зі Східною (Харків), а саме регіони, які я до того не мав нагоди вивчати глибоше; по-друге, я зміг перейти у своїх дослідженнях у XX ст., зокрема у міжвоєнний період; по-третє, С. Рудницький був дуже складною постаттю, політичною жертвою (сталінізму) та автором націоналістичних публікацій, які сьогодні є, та і мені видаються, зовсім неприйнятними, і мають критично переосмислюватися; по-четверте, він був інтегрований у європейську географічну науку свого часу (зокрема, у німецькомовний академічний світ), і його концепції були у певному відношенні типовими для його покоління в Європі. Я порівнюю його концепції із тим, що писали польські чи російські географи того часу, і в цього дослідження дві основні мети: дослідити історію європейської науки першої половини ХХ ст. (процеси включення й виключення, критичне осмислення європейської політичної географії та геополітики), а також показати німецьким колегам (не кажучи вже про ширшу німецьку аудиторію), чому Україна та українська історія ХХ ст. важлива для європейської історії (непретензійна мета, одначе!).

— Інший Ваш проект стосується вже сучасної історії і присвячений дослідженню політичного культу загиблих у сучасній Україні. Як Ви прийшли до цієї теми?

— До недавнього часу я не проводив глибших польових досліджень із сучасної історії. Першою спробою став проект за участі студентів із Фрайбурга та Полтави, присвячений 300-річчю Полтавської битви (2009). Отже, дослідження культу політичної смерті в сучасній Україні є другою спробою та все ще перебуває на ранній стадії. На цей момент ідеї проекту походять з праць німецького історика Райнгарда Козеллека та американського історика Джорджа Мосса, які написали фундаментальні праці про політичних культ загиблих. В основі їх – дослідження смерті солдат і того, як держави та суспільства легітимують та

комеморують ці смерті. Держави змушені їх легітимувати, а зміни у політичній системі зазвичай ведуть до змін у вшануванні та легітимації загибелі солдат у минулому та сучасності. У рамках більшого міжнародного дослідницького проекту про сучасну Україну, фінансованого з швейцарських, австрійських і німецьких фондів, – ми прагнемо дослідити зміни в політичному культурі загиблих у різних регіонах України від кінця 1980-х до сьогодні, та помістити наші відкриття у ширший контекст Центральної/Східної Європи. Нас цікавить культ солдат, полеглих у Другій світовій, у війні в Афганістані 1979–1989 рр. та нещодавніх міжнародних кампаніях після 1991 р.

— *Яким Ви бачите майбутнє українських та східноєвропейських досліджень на Заході? Як зробити їх більш привабливими для студентів та ширшої аудиторії?*

— В Німеччині історики Східної Європи та Росії мають менше підстав для нарікань, ніж їхні колеги із досліджень слов'янських літератур і мов. Area studies (як-от, наприклад, Східної Європи) можуть отримати суттєву фінансову підтримку, як показують нещодавні приклади у Єні (Коледж Імре Кертеша, що спеціалізується з досліджень Східної та Південно-Східної Європи) та Мюнхені (нова PhD школа для дослідників Східної та Південно-Східної Європи, включно з Росією, в Університеті ім. Людвіга Максиміліана). Важливим викликом є європеїзація та глобалізація локальних / регіональних / національних історій. Нам варто захищати необхідність історичних досліджень періодів до ХХ століття і ретельно вивчених локальних студій. В усьому іншому, я вважаю, всі публікації знаходять свого читача, якщо вони не нудні, працюють у рамках ширших інтелектуальних, теоретичних і методологічних течій та демонструють творче мислення. Політика відіграє свою роль, але одна людина не може її змінити. Я віддаю перевагу тому, аби дивитися в майбутнє, а не постійно скаржитися.

<http://historians.in.ua/index.php/intervyu/815-ya-viddaiu-perevahu-tomu-aby-dyvytysia-v-maibutnieinterviu-z-gvido-hausmannom>